

bloeddorst kan het uw passie prikkelen. En of al op het slachtofferd het oog zich tegen het bloed staalt, als de woede van den slag uit heeft, is het zien van het vergoten bloed weer even schrikkelijk, omdat ge gevoelt hoe in dit bloed menscheit is uitgevloeid.

„De ziel is in het bloed”, dus sprak Mozes reeds in de woestijn tot het uitgeleide volk.

En dat is het.

In het menschenbloed golft het menscheit leven. Als dat bloed wordt uitgestort, is de ziel zelve van het lijk geweken. En daarom spreekt vergoten bloed zoo heftig uw eigen ziel toe, en maakt uw eigen bloed in u zoo onrustig.

Nooit had het bloed van één enkelen mensch moeten vergoten worden.

Het bloed is de stroom in ons, die ons leven draagt. Ons vleesch en ons gebeente zijn als de bedding, waar ons het bloed doorheen vloeit. Het golft door ons hart bij elken polslag. En hoe heftiger ons gemoed in beweging geraakt, hoe sneller het bloed ons door de aderen jaagt, ja, opvliegt, opstuift naar ons aangezicht.

Maar dat bloed moet besloten blijven. Het moet schuilen. Het moet verborgen zijn. En ook waar het ons gelaat hoogrood tint, en ons vleesch spant en zichtbaar doordradt, toch mag het als bloed nooit gezien worden.

„Toen Kain zijn broeder Abel doodsloeg, en het bloed van Abel afsteekte, heeft des menschen bloed zich voor het eerst aan het menscheit oog vertoond.

Hier is de zonde.

De zonde, die de ziel verwoest, rust niet, eer ook het lichaam des menschen ontdaan wordt. En ze houdt aan, tot het bloed, dat het leven droeg en daarom schuilen bleef, door het gewone weefsel naar buiten treedt, en het menscheit leven mee afvoert.

Eerst in het vergoten bloed vindt de zonde haar volgendin. Dan kan ze niet verder. Dan heeft ze verraderlijk den mensch, die haar bin nenliet, omgebracht.

En dit nu is het, waarom de gevallen menschen niet dan door bloed te redden is.

Men noemt de Schrift lieflijk, en het Evangelie teeder, maar heel die Schrift spreekt telkens en telkens weer van een stroom van bloed die doorwaadt moet worden, om aan de zonde te ontkomen; en dat E. angelie kent geen vrede dan door het bloed des Kruis.

Heel het Evangelie in zijn persoon en lijden saamvattend, nam Jezus den beker vol rooden wijns op, en sprak tot zijn jongeren: „Deze beker is het bloed des Nieuwen Testaments, mijn bloed, dat vergoten wordt tot vergeving der zonden.

Ook buiten de Schrift komt eenzelfde stem uit de historie der menscheit op. De stoutste verbeelding vormt zich geen denkbeeld van de zee van menscheit bloed die op aarde vergoten is, om ons tot hooger staat van menscheit leven te doen opklommen.

Het is zoo, de oorlog is afschuwelijk. Er is niet ontzettenders. Uw hart grwt ervan. En toch, de naties die den moed niet in haar bloed hebben gevonden, om voor het vaderland, voor de vrijheid, voor de onafhankelijkheid, het zwaard te wettten, ze zijn ingezonken, en omgekomen. En alleen die volken, die door heldendood beziel, hun eigen bloed niet geacht hebben, klommen op tot invloed en macht.

Wat God bij Keeschiel sprak: „Ik zeg u in uwen bloede leef”, is de Godspreek die ook in de historie der volken haar bevestiging vindt.

Uit elken strijd „ten bloede toe” stond steeds het volk vernieuwd, verjongd, verfrischt op. De anders slimmerende krachten waren wakker geworden. Hoogere energie ontwikkelde zich op elk terrein van het leven. Imposante gestalten, groote figuren, mannen die het leven eener eeuw vertolken, zij zijn het rijst na en uit zulk een worsteling opgestaan, uit een worsteling die ging ten bloede toe.

Bij zulk een strijd gaat een juichkreet, een kreet van bewondering uit de menscheit op die het aanschouwt.

Als uw bloed vloeit voor recht en waarheid, heeft de ernst van het leven den hoogsten graad en spanning bereikt.

Dan wordt het meens. Dan gaat de trilling van het leven tot op den diepsten bodem van dat leven door.

Zie het aan Transvaal.

De Britsche huurling recht prachtig, en toch, het bezielt niet. Wat bezielt is een volk, dat zijn bloed vergiet voor zijn heilige panden.

Toch zegt het „bloed van Abel” nog meer. Kain was Abels broeder, en waarom sloeg hij Abel dood? Waarom anders dan omdat Abel geloofde, omdat Abel rechtvaardig was, omdat Abel Gode behaagde, en omdat die vrees Gods van Abel aan Kains conscientie geen rust liet.

Het bloed van Abel is het bloed des rechtvaardigen, dat vergoten wordt door den onrechtvaardige in recht-verkrachtenden overmoed.

En dat is het bloed, dat naar God roept.

Of sprak niet God tot Kain: „Daar is een stem des bloeds, van uw broeder, die tot Mij roept van den aardbodem.

Zoo is het martelaarsbloed. Het bloed, gelijk de Schrift zegt, dat gevonden zal worden onder de pijnhoopen van Babylon, als Babylon zal worden verwoest.

Zijn door het heldenbloed de Staten gebouwd, het bloed van Abel bouwde het Koninkrijk van God.

Het is het gaai in den dood, als ziende den Onzienlijke, grijpende het eeuwige leven; en des zeker, dat uit het aldus vergoten bloed een zaad zal ontkiemen, uit welks veldgaren bloesem geuren zal tot Gods eer.

Het is toonen dat men geloof, en met zijn geloof een realiteit aangreep, die al wat voor ogen is, in kracht en bezieling verre te boven gaat.

Zoo viel Abel, toen zijn broeder hem sloeg, en niemand dan God het zag, en geen menschenoog zich over hem erhamde, tot Adam en Eva het bloedloos lijk vonden, en het aan de aarde hebben toebetrouwd.

Zoo vielen de profeten, wier bloed vergoten is op de aarde tot op het bloed van Zacharia, den zoon van Berechias, dien de fanatieke Joden gedood hebben tusschen den tempel en het altaar.

Zoo vielen de martelaren van Gods kerk, die de mielen der leeuwen ten prooi werden, die zijn uitgerek op het rad, in het vuur zijn verbrand, of wier hoofd op de plaats der schandte viel.

En toch, in dit alles droeg Abel, droegen de apostelen, en droegen Gods martelaren nog slechts de schaduw van wat op Golgotha vol eind is.

Daar alleen is het bloed vergoten.

Dat bloed, dat nog betere dingen spreekt dan het bloed van Abel.

Het bloed van het Lam Gods!

Amsterdam, 23 Februari 1900.

De billijkheid der klacht erkennende, dat in ons blad te weinig aandacht geschonken werd aan hetgeen de pers verlaat, en ons ter aankondiging wordt toegezonden, heeft de redactie gemeend zich voor deze taak de hulp van een speciaal medewerker te moeten verzekeren. Zij acht zich gelukkig te kunnen mededeelen, dat Dr. P. J. Wyminga zich bereid heeft verklaard, voor deze rubriek de verantwoordelijkheid op zich te nemen.

De inzending van uitkomende geschriften moet evenals dusver plaats hebben aan het adres der Redactie, Warmoesstraat N°. 96 Amsterdam.

De taak der toekomst.

XIII.

Van een Dienaar des Woords ontvingen we de pertinente vraag, waarom de hoofdredacteur van ons blad niet zelf leverde wat hij met zoveel ernst op het program onzer kerken voor de toekomst schreef.

Uit dit schrijven, voor publiciteit bestemd, doch dat we niet in extenso kunnen opnemen, zij hier toch deze zinsnede overgenomen:

Gij vraagt, waar zijn de Mannen die er be kwaam voor zijn? Over deze vraag, door u gedaan, sta ik wel wat verwonderd.

Indien toch Guido de Brès in zijne dagen zoo gevraagd had, zouden de Ger. kerken zoo schoon een ijdelijenis als de 37 Artikelen niet hebben ontvangen. En hoe hebben de opstellers van den Catechismus zich zelf niet overtroffen? Waar God u zoveel gaven schonk om zijne kerken in ons land te dienen, is het mijn oordeel dat het op uw wegligt een kort bijbeloofschrift op te stellen, hetwelk naar het Woord des Heeren die nieuw ketterijen kort en krachtig weerlegt. Gij zijt te midden van die ketterijen opgegroeid en kunt ze gemakkelijker ontmaskeren, dan zij die in de actie van '34 zijn geboren en groot geworden.

Begin maar met de schoone woorden van de Brès: „Wij gelooven allen met het hart en be lijden met den mond, volgens het woord des Heeren” enz.

Lezing van ons vorig artikel toont reeds, dat hier misverstand in het spel is. Guido de Brès heeft een bestaande Confessie voor onze kerken omgewerkt, en Ursinus en Olevianus hebben waarlijk hun Heidelberg niet uit de mouw geschud, maar sahm een zeer aanmerkelijk deel van hun tijd er aan ten koste gelegd en zulks onder princelijke autoriteit.

Er ligt achter beide deze Formulieren, evenals achter de Canones van Dordt, een persworseling van tientallen van jaren; en hoewel er in deze Dordtsche leerregels geen woord bijna voorkomt, dat niet reeds evenzoo geordend en geformuleerd was in vroeger uitgekomen geschriften of op vroeger gehouden twistgesprekken, is er toch aan de Canones zelve nogmaals een reuzenarbeid van lange maanden besteed.

Alle vraagstukken, die het destijds gold, waren lang eer de Brès of Ursinus aan het werk togen, in tal van geschriften scherp contradictoirt bepleit. Over en weder had men positie genomen. En men kende precies op zijn duimpje alle argumenten, bezwaren, bedenkingen en instantiën, die van de zijde der tegenpartij werden aangevoerd, en men wist even precies wat men onzerzijds stuk voor stuk, en één voor één, op alle deze gronden, beweringen en geciteerde Schriftuursplaatsen te antwoorden had.

Wie zich de moeite geeft de stellingen na te gaan, die toentertijd aan de universiteiten door Studenten verdedigd werden, zal vinden, hoe reeds deze jonge mannen haarfijn in elk geschilpunt wisten in te dringen en alle voor en tegen tot in de kleinste bijzonderheden wisten te formuleeren.

Velerlei was hiervan de oorzaak.

In de eerste plaats was de Heilige Schrift niet in geschil.

Er was geschil, ja, over de vraag, of men bij de Schrift nog een andere autoriteit zou erkennen: de traditie, het kerkelijk leeraarsambt, de apocryphen, het innerlijk licht; maar alle combatanten in de toenmalige worsteling hadden althans één ding gemeen, en dat was, dat ze het beroep op den letterlijken inhoud der Schrift, allen zonder onderscheid, als geldig beschouwden.

Zoo had men een gemeenschappelijk terrein waarop men staan kon; en feitelijk liep heel de strijd over de uitlegging van teksten en over de uit deze tekstwoorden afgeleide conclusien.

Thans is dit niet meer zoo.

De Heilige Schrift is thans zelve in het geding getrokken. Met de verwerpers van een persoonlijk God kunt ge ganschelijk niet meer uit de Heilige Schrift handelen. De Modernen kennen aan het Schriftwoord niet dan bij keuze een relatief-zedelijk gezag toe. En de Ethischen stellen het gezag der Heilige Schrift nog wel veel hooger, maar zijn toch aan het Schriftgezag, gelijk onze vaders dat hoog hielden, en wij dit eeren, ganschelijk onttend, terwijl bij de Ritichianen eigenlijke geen ander beroep is toegelaten dan op hetgeen, na critisch onderzoek, als stellige uitspraak van Jezus, zij het ook door het intermediair van een apostel, vaststaat.

Dit nu dwingt u, om voor alle dingen het pleit voor en over de Schrift en haar gezag te voeren; en dit is uiteraard met de Schrift alleen niet af te doen, althans niet in contradictoirt debat.

In de tweede plaats vergete men niet, dat toentertijd alle theologen formeel-wijsgeerig gevormd waren. Wel wordt er thans meer aan filosofie gedaan dan destijds, maar wat men nu doet is historische overzichten geven. Een autoriteit

gelijk destijds die van Aristoteles was, bestaat thans niet. Al zoeken toch de Kantianen nog steeds aan Kant de autoriteit te verzekeren, die eens Aristoteles bezat, van algemeene erkentenis hiervan is geen sprake. En voor zoover er neiging opkomt, om op Aristoteles terug te gaan, gaat dit weinig verder dan de algemeene redeneerkunde, en blijft op de diepere vraagstukken, die den weg der kennis beheerschen (Erkenntnistheorie) het zooveel hoofden zooveel zinnen van toepassing. Zelfs in Gereformeerde kringen zijn we het over de vraagstukken, die hierbij in aanmerking komen, nog lang niet eens.

De formeel logica nu uitgezonderd, heerscht er op wijsgeerig, en ook op formeelwijsgeerig gebied, thans een hopeloze sp akverwarring, die op haar beurt weer met de diepste beginselen saamhangt, en die maakt, dat in de psychologie, in de paedagogiek enz. tal van scholen, elk met een eigen program, aan het woord zijn, en dat het onzerzijds nog volstrekt niet uitgemaakt is, welke beslissing, krachtens onze beginselen, bij elk dier geschilpunten is te nemen.

Wel mag met dank geconstateerd, dat hetgeen Dr. Kuypier in het tweede deel van zijn *Encyclopaedie*, Dr. Bavinck in het eerste deel zijner *Dogmatiek*, en Dr. Woltjer in oratie en Gymnasium program hieveroverten beste gaven, alle uitzicht op eenstemmigheid opent, maar toch, verschil op meer dan één punt van aanbelang ontbreekt ook hier niet.

En in de derde plaats houde men in het oog, dat de worsteling op leven en dood, die in de 16de eeuw was aangebonden, de belangstelling in deze vraagstukken derwijls prikkelde, dat men alle andere geschildpunten er voor op den achtergrond schoof, en bij de behandeling ervan op de deelneming niet alleen van alle kerken, maar van al het volk, en zelfs van de Overheid, rekenen kon.

Ook dit is nu zoo heel anders.

Er is geen worsteling op leven en dood meer. Er is geen bloedraad, en er staat geen houtmijt oprichter. Er worden om de religie geen oorlogen meer gevoerd. De Overheid maakt rustig gebruik van haar bevoegdheid, om ons uit te sluiten, en de aanhangers van de nieuwe denkbeelden van kathedraal en laboratorium te voorzien. Denk eens wat er toentertijd een storm over de candidatuur van Vorstius voor het hoogleeraarschap opstak.

Het volk in zijn breeder rangen interesseert zich ganschelijk niet meer voor deze diepgaande geschillen. Het winkelt, het handelt, het doet in effecten, en zit in bierhuis en café, of arbeidt voor loonsverhoging.

En komt ge in den engeren kring van ons Christenvolk, en nog enger in den Gereformeerden kring, dan schijnt het besef, dat door een worsteling der geesten de toekomst moet worden verzekerd, ganschelijk te ontbreken. Onze kerkeraden bekommeren er zich niet om. Den goeden niet te na gesproken, leven de meeste Dienaren des Woords onder den indruk, dat op ons terrein alle deze vraagstukken uitgemaakt en beslecht zijn, zoodat het tijdsverloop zou zijn, er zich in te werken. En de vraagstukken in de Kerken die op breed terrein algemeene belangstelling gaande maken, zijn A en B, separatie en dolantie, Universiteit of Theol. school, Zending met of zonder provinciale Deputaten, en soortgelijke. Schuif zulke vraagstukken op den voorgrond, en op eens staan alle kerken als in twee legerkampen gedeeld. Maar voor de diepere vraagstukken, die de toekomst beheerschen, is oog noch oor. Ook onze pers bewijst dat. Ze is uitgebreider dan ooit, maar hoe zeldzaam is in onze pers niet de behandeling van een der vraagstukken, die op dit dieper liggende terrein tot beslissing kunnen leiden! In de schoolbladen wordt er haast nog meer aandacht aan gewijd, maar ook de strijd door Dr. Bavinck in een dier bladen tegen Herbariaansche e.a. stellingen gevoerd, trok schier niemands aandacht. Het ging buiten onze kerken om. Het scheen haar niet te raken. En toch was Dr. Bavinck's poging om op psychologisch terrein tot meerdere eenstemmigheid te geraken, van het uiterste gewicht.

Welke conclusie volgt hier nu uit?

Deze, dat in de 16e en 17e eeuw het ten slotte in confesievorm brengen van de belijdenis der Gereformeerde kerken, alzijds voorbereid was, en dat men, eer zulke werken op de Synode kwamen, en van aller instemming zeker was, en vooruit wist, dat wie er over te oordeelen hadden, er over oordeelen konden met kennis van zaken. Men wist er van. Men leefde er in. Men was gereed. En daardoor vloette het werk. De kerken vroegen er om, wachtten er op, rustten niet eer het voltooid was, en stonden er willig haar leeraren voor af. Ook het geld leverde geen bezwaar op. Daarin voorzag de Overheid.

Thans daarentegen ontbreekt die voorbereiding, ontbreekt die belangstelling, ontbreekt die eenstemmigheid, ontbreekt die toewijding, ontbreekt die kennis van zaken, ontbreken die middelen.

Men zou dus, door te doen, wat bovengenoemde dienaar des Woords schreef, van tweeën één bereiken: of dat op de Synode zulk een concept uitgangspunt werd van booze gedeeldheid, ofwel, dat de kerken het beaamdend, maar op de manier, zooals een weduwe, na het overlijden van haar man, een notariële acte teekent, enkel afgaande op het zedelijk vertrouwen dat zij in haar notaris stelt. Ze begrijpt het stuk wel niet. Ze kan het bij de voorlezing niet volgen, maar ze teekent, omdat het wel goed zal zijn.

Sinds maanden zijn we nu bezig deze uiterst gewichtige aangelegenheid aan de kerken op het hart te binden, en zeg zelf, hebt ge nu in onze kerkelijke wereld meer

dan één enkelen wezenlijken echo op onze noodkreet kunnen beluisteren?

Men laat u schrijven.

Ten slotte is uw artikelreeks af, dan hebt ge uitgepraat, en volgt er een zwijgen als van het graf.

Juist daarom deed ook de stem van den in den aanvang van dit artikel geciteerden brieven-schrijver ons zulk een genoegen, omdat er uit bleek, hoe er althans meer dan één was, die op onze klacht gelet had.

Doch, helaas, ook hij meende, dat deze reuzentaak met het opstellen van een klein geschriftje best kon afloopen!

Welkom geschrift.

Bij W. van der Ploeg te Appingadam zond de heer H. Huisman in het licht: *Eenige grondwaarheden der Christelijke godsdienst, en daarmede vergeleken de beschouwingen van Dr. Kuypier.*

Evenals we indertijd onze ingenomenheid uitspraken met de studie in gelijken geest door Ds. Bos van Bedum in het licht gezonden, zoo is ook dit ons een welkom geschrift; en we rekenen het voor onze kerken een eere, dat een „leek”, geen theoloog, zulk een geschrift opstelde. Dit immers toont, hoe er onder de leden onzer kerken nog altoos niet-gestudeerde personen worden gevonden, die zich op ernstige wijze in zulke onderwerpen indenken.

Ook moet den heer Huisman de lof worden gegeven, dat hij zich gespeend heeft aan al wat naar bitterheid zweemt, en dat hij zich de moeite heeft gegeven zijn beweringen met verwijzingen toe te lichten. Slechts mag het betreurd worden, dat hij het werk van wijlen den doctorandus Kramer niet onder de oogen kreeg. Inzage hiervan toch zou hem hebben getoond, dat hetgeen hem als zekere „nieuwigheid van Dr. Kuypier” voorkwam, in hoofdzaak, en soms tot in de bijzondere uitwerking, evenzoo bij de Gereformeerde schrijvers is te vinden, die niet leeraarden gelijk Brakel toen onze kracht reeds gebroken was, maar als de Gereformeerde Godgeleerdheid, toen deze nog in haar vollen bloei verkeerde.

Toch kan men dit aan een „leek” niet euvel duiden. Voor zijn doen deed de heer Huisman reeds veel, al snijdt het natuurlijk geen hout, als men zich ter antooning van wat onze Gereformeerde vaders leerden, zoo goed als uitsluitend beroept op zeer enkele mannen, die veeleer tot het kraakroest dier vaders behoorden, ook al werden ze als „vaders” geacht in eigen kring.

De eenige uitzondering hierop maakt nu en dan een verwijzing naar Calvijn, maar ook die verwijzing is gebrekkig. Nader onderzoek van Calvijn zou hem geleerd hebben, dat Calvijn niet stilstond, maar voortuitging. Dr. Kuypier toonde dat aan b. v. voor de Sabbatsquestie in zijn *Tractaat van den Sabbat*, en de straks genoemde Doct. Kramer in zake Doop en Wedergeboorte.

Kracht van bewijs bezit zulk een geschrift dus zeker niet, maar wel kan het uitnemend dienst doen, om het verschil te leeren inzien tusschen de voorstelling, gelijk ze in de dagen van Brakel veld won, en de voorstelling die thans, nu er weer terugkeert tot de oorspronkelijke reformatie, en voorts verdere ontwikkeling van haar beginselen plaats greep, naar eisch der waarheid en in het belang der kerken, o. a. door Dr. Kuypier bepleit werd.

Niet, gelijk we reeds zoo herhaaldelijk uitspraken, alsof dusdoende aan de vroegere voorstelling, of ook aan een voorstelling die tusschen beide in staat, recht van bestaan in onze kerken zou moeten betwist worden; maar in dien zin, dat we in elk geval niet bij den persoon van Brakel kunnen blijven staan.

Ook de heer Huisman zal toch toestemmen, dat juist toentertijd, toen hier te lande de subjectief-verzwakte richting van Brakel al meer ingang vond, de verbastering onzer Gereformeerde kerken een aanvang nam, en haar kracht al spoedig was gebroken.

Onze Gereformeerde Theologie is toen doodgebloed, en dat sleepte het verval der kerken na zich.

En het is uit dit verval, dat o. a. Dr. Kuypier onze kerken zocht op te beuren door zich, gelijk Dr. Van Ronkel het uitdrukte, allereerst toe te leggen op de restauratie van de Gereformeerde Theologie, naar haar oudsten adelbrief.

Javaansche Catechismus.

Reeds voor eenigen tijd ontvingen we van den missionaris-predikant P. Jansz, van Pati, op Java, onderstaand belangrijk schrijven, dat we hiermede ter kennis van de minnaars onzer Zending, en in de eerste plaats van de nieuwe Deputaten voor de Zending brengen:

Hooggeacht Heer en Broeder in onzen Heland!

Sedert geruimen tijd is er een zaak die ik u heb mede te deelen. Ware 't niet dat ze het werk van het Godrijk betrof, dan zou ik ze ook nu nog uitsellen. Thans gevoel ik mij gedrongen er toe over te gaan. Wanneer u ziet welke zaak het is, kan u er naar bevind van zaken en naar de behoefte des harten mede handelen.

Een paar jaren geleden kwam mij ter hand een exemplaar van de Java vertaling van den Heidelbergischen Catechismus, die van Poerwo redjo is uitgegaan, en naar ik vernem, daar ook dienst moet doen. Ik bevond die vertaling volslagen onverstaanbaar, en dat terwijl mij is medegedeeld, dat Prof. Kern ze als nutnemd leezende heeft. Hoe dat mogelijk is, versta ik niet. Ik moet u verzekeren, dat geen Javaan er maar het minste van kan begrijpen, slechts hier en daar enkele losse uitdrukkingen, waarmee het verband gansch verloren gaat in de oopenstapeling van woorden.

Hopende der Gereformeerde zending er een

dienst mede te doen, zette ik er mij onder gebied en leiding van Gods geest toe, een nieuwe vertaling te bewerken. Die heb ik mogen voleindigen. Volgaarne wenschte ik ze voor het doel aan te bieden, en mocht ze welkom zijn, dan zou ik ook nog gaarne een vertaling van het „Kort Begrip et bij voegen. Wanneer ik vernemen mag dat ze zinds in gebruik wordt genomen en voldoet, dan zal ik mij daarmede voldoende beloofd achten.

Ik moet u echter nog mededeelen, dat ik twee vragen heb opengelaten. De ene is die over den kinderdoop: U begrijpt om welke reden. De andere is vraag 48, of dan „de twee naturen in Christus niet gescheiden zijn.” Ik betuig u, dat ik mij niet in staat gevoel het antwoord daarop *zoo te vertalen*, dat een Javaan er iets degelijks van verstaat en niet er dwalingen of ongerijmdheden uit afleidt. Om er iets van te maken, zou ik er een uitweiding in moeten brengen; en dat is niet vertalen. En ook heeft een vertaler daar het recht niet toe. En ook dan vrees ik nog, dat de lezers er door in de war zouden raken. Daar komt nog bij dat, naar mijn opvatting, het antwoord een weinig scheef, of wel averechts, op de vraag past. Als ik mijn gevoelen mag zeggen, zou ik hier een antwoord wenschen dat dit verklaarde te zijn een zaak des *gehoofs*, welke we nederig hebben aan te nemen op gezag van Gods Woord en Geest. Kan mij een antwoord in dezen of dergelijken zin voorgelegd worden, dan hoop ik met Gods hulp een vertaling er van te leveren. — Wat de eerstbedoelde vraag betreft: vertaal ik die op *eigen gezag*, dan kan er bij Gereformeerden reden tot wantrouwen bestaan, welke zou kunnen weggenomen worden indien de rechtens gezaghebbenden de vertaling ervan aan mij opdroegen. Daarmede heb ik ook grond van vertrouwen, dat de Heilige Geest mij tot een *eerlijke* vertaling in staat zal stellen.

Ten einde te meer zeker te zijn van juiste vertaling en zuivere en duidelijke taal, stelde ik mijn vroegere helper in de bijbelvertaling voor, deze mijne vertaling nauwkeurig na te zien en zijn aanmerkingen er op te maken. Hij is een zeer bekwaam taalkundige en heeft altijd grooten ijver getoond om de vertaling des Bijbels goed en juist te helpen maken. Hij is ook goed tehuis in het Nederlandsch. Indien hij er toe genegen is en er tijd toe heeft, zal hij zeker een honorarium er voor vragen. In geval van aanneming van dit mijn aanbod, zou ik enkel het bedrag van dat honorarium beleefdelijk willen verzoeken.

Van harte zal ik God danken als het mij alzoov vergund wordt, mede een steentje te mogen bijdragen tot het gebouw der Gereformeerde zending op Midden-Java, waarover van Hem rijke en machtige zegen moge afvallen met de leiding des Heiligen Geestes in elke moeilijkheid, die zich daar voortdort. Ruste die zegen ook in hooge mate op al uwen zo veelomvattenden arbeid en vindt u ook daarin blijvende vertroosting in uwe droefenis en sterking om te volharden tot de zalige rust die voor Gods volk overblijft!

Met die hede en met hoogachtenden groete,

Uw broeder in Christus,

P. JANSZ.

Hiermede worden twee ernstige vraagstukken aan de orde gesteld. In de eerste plaats: welken Catechismus we aan onze Javaansche broeders in handen zullen geven, en in de tweede plaats, of, zoo men bij den Heidelberger blijft, de bestaande vertaling al dan niet door een nieuwe, en dan in welk dialect, zal moeten vervangen worden?

De geachte schrijver wil ons van dienst zijn, en heeft zich de moeite getroost een nieuwe vertaling in ander, z. i. meer geschildt dialect, ter hand te nemen. De vrucht van zijn arbeid biedt hij ons aan. Daarvoor zij hem al aanstonds onze hartelijke dank geboden. Het is iets kostelijks, als iemand, die zelf niet tot onze kerken behoort, ons op zoo ernstige en liefdevolle wijze wil ter hulp komen.

Doch hij stuit op bezwaren: Zullen de Javanen kunnen inleven in onze aloude distinctien over het Sacrament? Zullen zij iets vatten van onze subtiële differentien met de Lutherschen in het tijdperk van hun orthodoxen bloei en hun Eutychiaansche Christologie.

Hij betwijfelt het, en wij met hem.

Voor onze kerken hier te lande waren destijds die subtiële distinctien in dien uitgewerkten vorm noodig, omdat de kerken hier te lande destijds gevaar liepen, op Sacramenteel en Christologisch gebied in die dwalingen te worden meegesleept.

Maar zoo is het niet op Java.

Onze Javaansche broeders staan tegenover de dwalingen van de Islam, tegenover de dwalingen van het overgebrachte Indische Pantheïsme, tegenover de naderwerking der dwalingen van den alouden geestendienst die op Java geheerscht heeft.

Het zijn deze dwalingen van den menscheitlijken geest, die in hun traditiën, in hun zangen, in hun gewoonten, in hun gewaarwordingen naderken; en het is tegen die dwalingen dat het kerkelijk leerboek, of wil men hun Catechismus, hen wapenen moet.

En zie, tegenover die dwalingen zegt onze Heidelbergseer zoo goed als geen woord. In niet één vraag, in niet één antwoord, wordt anders dan zijdelings tegen die dwalingen het woord der kerk opgeheven. En in stede daarvan leeren ze in onzen Heidelbergseer dwalingen bestrijden, die onder hen niet bestaan, waarvan het flauwste vermoeden niet bij hen opkomt, waar ze niets van begrijpen, en waarvan ze nooit iets hebben gehoord.

Dat nu doet de vraag rijzen, of onze kerken niet verplicht zijn, aan de Javaansche broeders een kerkelijk leerboek in handen te geven, dat berekend is op *hun* toestand, dat hen wapent tegen de geestelijke gevaren die *hun* omringen, en hen de waarheid Gods doet kennen, gelijk ze boven de *hun* omringende valsche leuzen uitschilt.

Hierin nu aarzelen we niet.

Ons schijnt het boven allen twijfel verheven, dat de Heidelbergseer, gelijk hij daar ligt, niet is wat de Javaansche broeders noodig hebben; en voor ons staat het vast, dat de kerken verplicht zijn, waar zij het Evangelie op Java brengen, dit in zulk een vorm te doen, als past bij *hun* toestand.

Over het twee ons geen oordeel vast, dat de kerklossing moeten br

Er zijn er voor Javaansch; en we er broeders zijn die er tegen partij Maar in elk ge die de heer P. J ernstig karakter, onderzoek overwa waarbij de kerker trekken ook van onzen kring onde wezig is.

Ap Over het gr Appeltern uitbra

De gruwel van A door de gemoeiden Men staat hier v risch fanatisme, als voor mogelijk had g

Godsdienstaanzitt het spel, alleen een tieke drift de ordi Woord, in het aang

Niemand die v kan de inwerking o machten ontkennen.

De vraag is alle we ons tegen deze l nu wees de Christu van *reden* en *bidde* zijn toevlucht tot u branden en doodden; usantiën, die in st een deel nog in enk hangen bleven.

Schrijver dezes is ruim twintig jaren hoe in de groote ke vrees voor brand, al betueterde vrouw, g ruim zitten bleef, en haar aanvloegen, en inhad, haar uit al slaan, zoo zelfs, de beweging, hiervan af

In Brazilië is de met een brigade krij moeten optrekken, stuiten.

Tegen de excesses de Overheid dan o lijke overtredding v Hier is moord en sonder aanzien der l Zulke overblijfselen worden tegengeg

En als de Overheid heeft de kerk te welk deel van acht ze door de macht v wortel zulk fanatisme roeien.

Er moet in Appy uitgeschreven tegen fanatisme!

Hier komt de H Zij vraakt het, i in demonische mach van het te helpen.

Dit kan niet d der Heilige Schrift Jezus leert zeer t bestaat, en de Sch Judas. Jezus ontme Hij zelf wierp duiv discipelen de mach En ook de apost den strijd hebben n maar tegen „de gee lucht”. Jezus' gans den „Overste dezet

Door het feit ze demonen op den te verklaren, zou d en heel de Schrift hebben.

De *Stand* schree

„Niemand die v daarin ook bidt: V kan de inwerking o machten ontkennen.

De *Herv.* zegt h

Maar doet dit hier En indien het hier e en andere strekking diër Appelternsche nemen?

„De vraag is all hoe, op wat wijs, w sche machten) hebbe Neen, dit niet alle

De vraag is in e bij uw volk het gelo onderhoudt, *sonder te wijzen, waardoor i van andere invloeden niet mede verantwo selijken waan, dat onderscheiding van demon zou bezeten i*

Daar ligt in de e mee gij te doen hebt

Indien dit zoo is, staande houden, da Jezus, dat de ape van Appeltern in voorts de Schrift u

Ja maar, zegt e het middel om al men de demonisch zal kunnen ondersc

Ei zoo, als de a psychischen oorsprong niet mogen nog buiten staat, e geven?

Voor u, gaat d geen kwaad, uw waart u voor evo leidt dat vanzelf to